

1880—1890

Իսկ ներսէն, այսինքն թուրքահայ վաճառականութեան ընդհատման և նուազումին ներքին պատճառները, ասո՛նք՝ մեծ մասով բարոյակա՛ն են, որ որչափ անտեսու զանխուլ են նոյնքան ակներե անկումներ և սպառումներ պատճառած են. —

Ներքին այս պատճառաց գլխաւորներն են. —

Անիմաստ անգիտութիւն պատճառաց և արդեանց, նախանձ, մախալից պայքար, ամուրիութիւն իւր սարօք, ժառանգութիւնք, ցուցասէր շռայլութիւն, որոնց մէջ են բաղդախաղ սկեպտական յօժարութիւնք և օտարասիրութիւն: Եւ ասոնց մեծ մասը՝ պտուղ են պակասութեան հաստատ նկարագիրի և նմանելու անխորհուրդ բերմանց:

Թուրքահայք՝ մանաւանդ հին թուրքահայք՝ մեծ մասով հաւատացող բաղդի ու ճակատագիրի՝ փոյթ չեն տարած իրերու պատճառներու և արդեանց ուշադիր ուսումնասիրութեան, որով կամրանայ ամէն գործ ու ձեռնարկ:

1870էն ետքն է՝ որ քանի մը անձեր փոյթ ըրին ուսումնասիրել լրջօրէն առևտրական հրապարակները, անգլիական ու ֆրանսական բանուկ լեզուները, բարքերն ու միջնազգային ընթացքն արժէքներու և արժէթուղթերու: Այլ ցայսօր չենք յաջողած հիմնել առևտրական կանոնաւոր վարժարան մը տեղւոյն վրայ, մին